

Wat is natuur? Daar heeft iedereen zo zijn eigen beeld bij. Een vaak gehoorde gedachte over deze toch wel ingewikkelde vraag richt zich op de mens als zijnde in strijd met de natuur. Deze gedachten leiden dan in de richting van onaangeraakte natuur versus het beheer van. Oftewel, wild, slordig en ongrijpbaar versus omheind, beheersbaar en netjes. Dat laatste wordt door veel mensen niet als natuur bestempeld. Echter, wat wij tegenwoordig als natuur zien is vaak ook al sterk antropogeen bepaald. De vraag wat natuur is onderzoeken we in dit signalement dan ook vanuit de focus op de relatie tussen mens en natuur.

Ontstaan van Overijsselse natuur

Het Overijssels landschap is te typeren naar drie ontstaansperiodes. Deze typen hangen samen met bodem, waterhuishouding, wijze van ontginning en grondgebruik.

Fig. 1: Deze kaart van Overijssel geeft een overzicht van drie verschillende historische landschapstypen in Overijssel: van voor de jaartelling (roze), Middeleeuwen (kleine zwarte vlekjes) en ontginning na 1850 (paars). De figuur geeft ook de markengrenzen.

Foto van een Middeleeuws begreppelde wal bij Paasloo

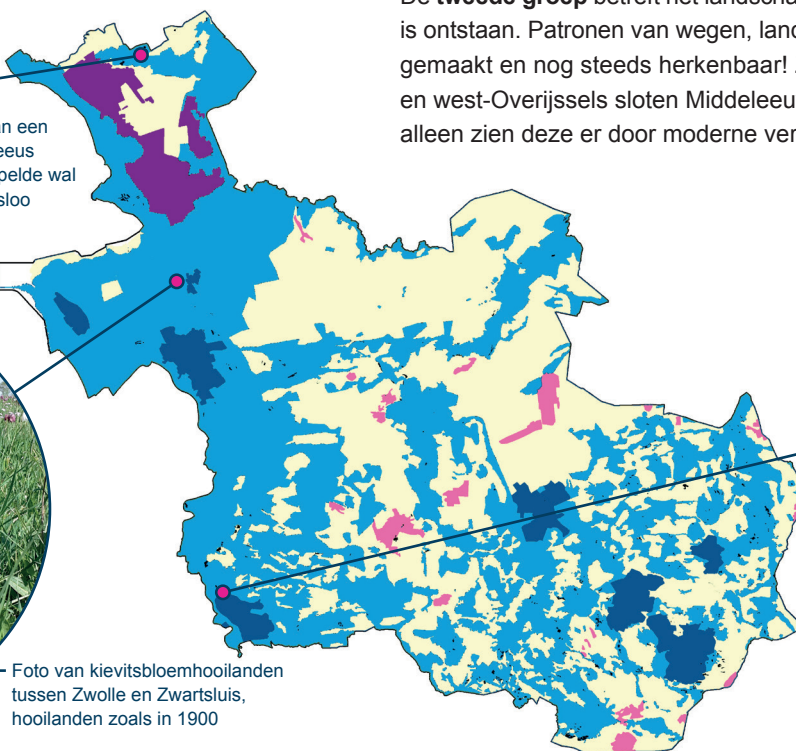

Foto van kievitsbloemhooilanden tussen Zwolle en Zwartsluis, hooilanden zoals in 1900

Foto van landschap Natuurderij KeizersRande

De **derde groep** kan getypeerd worden als het jonge (ontginings)landschap. In Overijssel is het buitengebied vele eeuwenlang ingevuld door een landbouwsysteem van gemengde boerenbedrijven. Akkers, weiland, hooiland en heide waren gemeenschappelijke grond en werden gebruikt voor het weiden van schapen en het steken van plaggen. Door bevolkingsgroei steeg de vraag naar landbouwgrond en waar de eerste ontginningen kleinschalig van aard waren werden deze steeds grootschaliger in de loop van de negentiende eeuw. De grote kentering kwam na de markendeling tussen 1840 en 1860 waarbij de gemeenschappelijke gronden werden verdeeld tussen de geërfden. Vanaf de grootschalige ontginning van de heide in de jaren 20 van de vorige eeuw heeft het Overijsselse landschap z'n huidige vorm aangenomen.

Het **meest oorspronkelijk** is het heide- en hoogveenlandschap. Heide is vooral in de IJzertijd ontstaan na boomkap ten behoeve van de houtschoorwinning (dus tussen 0 – 700 jaar v. Chr.). Hoogveen is net zo oud en is in de eeuwen nadien ook sterk aangetast, onder meer door historisch gebruik in de vorm van ontwatering, turfwinning en ontginning.

De **tweede groep** betreft het landschap dat in de Middeleeuwen is ontstaan. Patronen van wegen, landschap en erven zijn toen gemaakt en nog steeds herkenbaar! Zo zijn veel houtwallen en west-Overijssels sloten Middeleeuws. Veel wegen ook, alleen zien deze er door moderne verharding heel anders uit.

Natuurderij KeizersRande

In Nederland worden natuur, landbouw, ecologie, economie en recreatie nog vaak als strijdig gezien. Het innovatieve project KeizersRande, in de uiterwaarden van de IJssel ten noorden van Deventer bewijst echter dat deze ook samen kunnen gaan. Het doel is om de verschillende belangen te verenigen, het project wordt daarom ook wel een duurzaam verbond van natuur en landbouw in de uiterwaarden genoemd. Het werk op Keizersrande staat geheel in dienst van de ontwikkeling van natuur. Karakteristieke elementen in het landschap worden in stand gehouden en beheerd, zoals poelen, meidoornhagen, rivierarmen, heggen en hagen. De speerpunten van het bedrijf zijn de ontwikkeling van de voor het gebied unieke flora en fauna; rijke akkerlanden, botanisch hooiland en weidevogels. <https://www.ijssellandschap.nl/landgoederen/keizersrande/>

Hoe staat het met de natuur in de stad?

Als we het over natuur hebben wordt bebouwing vaak meteen als tegenpool opgeworpen. Door bebouwing gaat er natuur verloren is het credo. Maar de (gebouwde) stad, inclusief haar inwoners, en de natuur gaan tegenwoordig ook steeds vaker samen. Van verticaal groen en daktuinen tot vossen en dassen die worden gesignaleerd in de stad. Er worden andere relaties gevormd, niet op de laatste plaats om de stad ook leefbaar te houden, voor zowel mens als plant- en diersoorten.

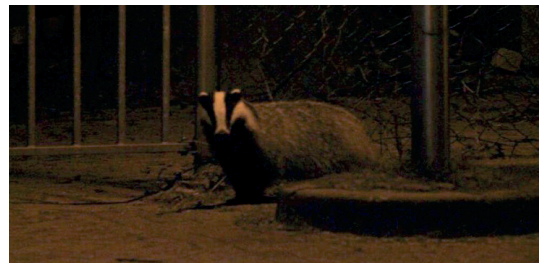
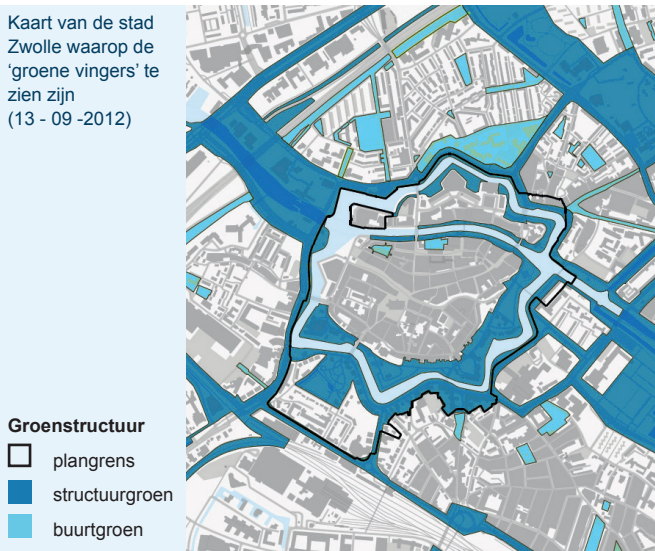

Foto van een das in Zwolle stad, gemaakt door een bewoner

Kaart van de stad Zwolle waarop de 'groene vingers' te zien zijn (13 - 09 - 2012)

De groene vingers van Zwolle

De langwerpige stukken groen die vanuit de landelijke omgeving het centrum van Zwolle in steken staan ook wel bekend als de groene vingers. Ze zorgen ervoor dat het groen in de stad onderling en met het buitengebied verbonden wordt, als gespreide vingers aan een hand maken zij contact met de omgeving. Het voormalig hoofd van de Zwolse groenvoorziening Gerard Mostert wordt als de uitvinder genoemd. In 1962 leeft bij hem het idee dat de moderne mens letterlijk en figuurlijk steeds verder van de natuur af komt te staan en zijn ideaal was dan ook om de stedeling dicht bij de natuur te brengen. De groene vingers, of corridors, moeten ervoor zorgen dat de stad geen barrière vormt voor de natuur. Niet alleen de mens moet zich er thuis voelen maar ook dieren en planten.

Meer natuur in de stad dan gedacht

Bart ter Beek¹, ecologisch adviseur voor de gemeente Enschede, is een van de weinige 'stadsecologen' in Overijssel. Dagelijks houdt hij zich bezig met en de biodiversiteit en beschermde plant- en diersoorten in Enschede. De aandacht voor de verstedelijking van steden van de afgelopen jaren lijkt zijn vruchten af te werpen want ter Beek constateert dat de natuur in de stad opbloeit. In 2017 kwamen in steden zelfs meer planten en dieren voor dan op het platteland. Waarom wordt natuur in de stad vaak als tweederangs gezien vergeleken met natuur in het agrarisch gebied? Wat zegt dit over wat wij als natuur beschouwen? Wat doet de nabijheid van natuur met ons als mens? Het zou ons niks verbazen als we in de toekomst steeds meer stadsecologen zien die zich ook met dit soort vragen bezig houden.

Meer lezen?

Hier vindt u de Atlas Regio Zwolle, over de (on)zichtbare bewoners van regio Zwolle.

Of lees hier meer over de natuur en het landschap van Twente. Zie H10 'Oale Groond'.

Meer over oerbossen in Overijssel, door Piet Bremer, auteur van het eerste deel van dit signalement.

¹ Podcast met Bart ter Beek: <https://share.transistor.fm/s/01e5f530>

² WUR Rapport: Ieder kind naar buiten.

Tiny Forest in Kampen

Geen Tiny House dit keer maar een Tiny Forest. Een Tiny Forest is een inheems bos ter grootte van een tennisbaan, en wordt ook wel een stadsbos genoemd. In Kampen wordt dit najaar een tweede Tiny Forest aangelegd naast een school. Naast het bevorderen van biodiversiteit krijgen de kinderen kans om meer buiten te spelen en voor de natuur te zorgen. Bovendien leiden als kind opgedane natuurervaringen op latere leeftijd tot een positievere houding en gedrag ten opzichte van natuur en milieu². Een belangrijk gegeven in de zoektocht naar een nieuwe relatie tussen mens en natuur.

Samen met kinderen Tiny Forest aanplanten

foto: Tennekes

